

KYKY II -HANKKEEN TIETOPAINOTTEISTEN VERTAISRYHMIEN ARVIOINTIRAPORTTI

Suomen Pakolaisapu ry

Kasvokkain-toiminta

2.7.2019

Sisällys

JOHDANTO	1
Kyky II -hanke kotivanhempien kotoutumisen tukena	1
Suomen Pakolaisapu vertaistoiminnan arvioijana	1
Arviointiprosessi	2
ARVIOINNIN AINEISTO	3
ANALYYSI.....	4
Miten tietopainotteinen vertaistoiminta on edistänyt tavoitteita?.....	4
Miten vertaisryhmät edistävät osallistujien voimaantumista ja tukevat heidän poluttautumistaan jatkotoimenpiteisiin?	8
Miten tasalaatuista Kyky II -hankkeen tarjoamat palvelut ovat eri kieliryhmien ja asiakkaiden välillä?.....	11
YHTEENVETO JA SUOSITUKSET	12
LÄHTEET:.....	15
LIITE 1: Kyky II-hankkeen ohjaajien itsearviointin kysymykset.....	16
LIITE 2: Havainnointi- ja ryhmähaastattelu-kysymykset	17

JOHDANTO

Kyky II -hanke kotivanhempien kotoutumisen tukena

Kyky II -hanke on Helsingin kaupungin kehittämishanke, jonka toteuttajana toimii Stadin ammatti- ja aikuisopisto. Hanketta rahoittaa Euroopan sosiaalirahasto toimintalinjaltaan 5. Sosiaalinen osallisuus ja köyhyyden torjunta. Hankkeen erityistavoitteena on työelämän ulkopuolella olevien työ- ja toimintakyvyn parantaminen.

Kyky II -hankkeen tavoitteena on tukea helsinkiläisten somalin- ja arabiankielisten kotivanhempien kotoutumista, voimaantumista, työelämään suuntautumista ja osallisuutta. Hanke tarjoaa matalan kynnyksen vertaiskoulutusta suomalaisesta yhteiskunnasta ja verkkoasiainnista. Lisäksi hankkeessa luodaan sovellus, joka antaa luku- ja kirjoitustaidottomille asukkaille tietoa peruspalveluista, vanhemmuudesta ja uramahdollisuuksista.

Hankkeen kohderyhmiksi on nimetty hankehakemuksessa haavoittuvassa asemassa olevat helsinkiläiset maahan muuttaneet lapsiaan kotona hoitavat vanhemmat, joiden äidinkieli on somali tai arabia sekä kotoutumisaikansa ohittaneet somalin- ja arabiankieliset pitkäaikaistyöttömät maahanmuuttajavanhemmat, jotka eivät heikon osaamisensa vuoksi pysty työllistymään.

Kyky II -hanke on jatkoa vuosina 2015–2017 toteutetulle Kyky-hankkeelle, jossa kehitettiin kaupungin hallituksen erillismäärärahalta rahoitettuja kotivanhempien suomen kielen kurssuja (nykyisin KOTIVA-kurssit) asiakaslähtöiseen ja työelämään ohjaavaan suuntaan, kartoitettiin Stadin ammatti- ja aikuisopiston koulutustarjontaa maahanmuuttajaopiskelijan näkökulmasta sekä pilotoitiin somalin- ja kurdinkielisiä tietopainotteisia vertaisryhmiä, lisättiin hankkeen kumppanijärjestöjen vertaistukiosaamista ja ohjausosaamista ja ohjattiin kotivanhempien S2-kursseista ja vertaisryhmistä valmistuneita seuraaville kielikursseille ja eritasoisin koulutuksiin.

Tämä arviointiraportti rajautuu käsittelemään Kyky II -hankkeen tietopainotteista vertaisryhmätoimintaa ja näin ollen tarkastelee niiden tavoitteiden saavuttamista, joita hankehakemuksessa juuri vertaisryhmätoiminnan avulla tavoitellaan.

Suomen Pakolaisapu vertaistoiminnan arvioijana

Kyky II -hankkeen vertaisryhmätoimintaa koskevan arvioinnin on toteuttanut Suomen Pakolaisavun vertaistoiminnan kehittämiseen keskittynyt Kasvokkain-toiminta. Suomen Pakolaisapu on järjestänyt ja kehittänyt kotoutumista tukevaa vertaistoimintaa vuodesta 2001 Raha-automaattiyhdistyksen ja nykyisin Sosiaali- ja terveysjärjestöjen avustuskasutuskeskus STEA:n tuella. Kasvokkain-toiminnan nimen alla kulkeva vertaistoiminnan kehittämistyö tukee valtakunnallisesti laadukkaana, kotoutumista edistävän vertaistoiminnan järjestämistä. Kasvokkain toiminnassa koulutetaan vertaisohjaajia ja organisaatioita sekä koordinoidaan VeTo-verkostoa, joka kokoaa yhteen yli 90 kotoutumista tukevan vertaistoiminnan kentällä toimivaa tahoa. Lisäksi kehitetään toimintamallia, joka kokoaa vertaistoiminnan äärelle eri taustoista tulevia ihmisiä, jotta kohtaamisia maahan muuttaneiden, pidempään maassa olleiden ja kantasuomalaisten välille syntyisi myös vertaistoiminnan kentällä.

Kyky II-hankkeen arvioinnista Suomen Pakolaisavussa on vastannut vertaistoimintaan perehtynyt Kasvokkain-tiimin henkilöstö. Vertaistoiminnan suunnittelija Hanna Rantala on suunnitellut syksyn 2018 ja kevään 2019 aikana toteutetut arvioinnin havainnointiosuudet sekä muokannut Kyky II -hankkeen arviointityökaluja. Tilaajan vaatimuksesta havainnoinnin vertaisryhmissä sekä ryhmäläisten ryhmähaastattelut on toteuttanut arabian- (2) ja somalinkieliset arvioijat (2), joista 3 on rekrytoitu tehtäväänsä Suomen Pakolaisavun ulkopuolelta. Arvioijat on perehdytetty tehtäväänsä, ja kevään 2019 arvioijat myös allekirjoittivat Suomen Pakolaisavun arvioinnin menettelysäännöt. Arvioijat ovat suorittaneet myös ryhmähaastattelut osallistujien kanssa syksyllä 2018 ja keväällä 2019.

Arviointimateriaalin analyysi on laadittu Kasvokkain-toiminnan henkilöstön kanssa ja arvioinnin kirjallisen yhteenvedon on toteuttanut Yhteisötyön päällikkö Veera Vilkama ja hallintokoordinaattori Elina Ala-Hannula.

Arviointiprosessi

Arvioinnin aikataulu, rajaus ja tutkimuskysymykset

Helsingin kaupungin Kyky II -hanke tilasi arvioinnin Suomen Pakolaisavulta keväällä 2018. Arviointia on toteutettu kesän ja syksyn 2018 ja kevään 2019 aikana. Kesän ja syksyn 2018 aikana on suunniteltu arviointiprosessi, haastateltu ryhmänohjaajia ja osallistuttu toiminnassa käytettyjen palautteenkeruutyökalujen kehittämiseen. Arvioijat vierailivat syksyn ryhmässä ja keräsivät ryhmähaastattelussa tietoa. Joulukuussa 2018 Kyky II -hankkeen projektipäällikkö ja arviointitiimi pitivät palaverin. Keväällä on tavattu ryhmänohjaajia ja havainnointityöhön sovittiin vielä tarkennetut säännöt ennen sen käynnistämistä. Keväällä arvioijat vierailivat somalin- ja arabiankielisissä ryhmässä ja järjestivät ryhmähaastattelut. Keväällä ryhmänohjaajat toimittivat itsearviointinsa ja ryhmäläisten alku- ja loppukartoituslomakkeet arviointikaudelta sekä hankkeen itse keräämät jatko-ohjaustiedot arviointityön käyttöön.

Pakolaisavun toteuttama arviointi on kohdistunut tietopainotteisten vertaisryhmien vaikuttavuuteen keskittyen seuraaviin arviointisopimuksessa määritettyihin kysymyksiin:

- 1) Miten hyvin Kyky II -hankkeessa kehitetty tietopainotteinen vertaistoiminta edistää toiminnalle asetettuja tavoitteita?
- 2) Miten Kyky II -vertaisryhmät ja palveluohjaus edistävät osallistujien voimaantumista ja tukevat heidän poltuttautumistaan jatkotoimenpiteisiin?
- 3) Miten tasalaatuista Kyky II -hankkeen tarjoamat palvelut ovat eri kieliryhmien ja asiakkaiden välillä?

Arviointimenetelmät

Arvioinnissa on hyödynnetty hankkeen itse tuottamia aineistoja, yhteistyöpalaverissa hankkeelta saatuja tietoja sekä vertaisryhmien havainnoinnin kautta kerättyjä tietoja sekä ryhmäläisten ryhmähaastattelua.

Arviointi on ollut luonteeltaan kehittävää arviointia (Suopajarvi 2013, 15), sillä arviointitietoa on annettu hankkeen käyttöön jo hankekauden aikana joulukuussa 2018 väliraportin muodossa hankkeen kanssa käydyssä palaverissa.

Arviointimenetelminä olemme hyödyntäneet ohjaajien itsearviointia, strukturoitua ryhmähaastattelua sekä passiivisen osallistuvan havainnoinnin kautta kerättyä aineistoa ryhmistä. Havainnointi on ollut tärkeä osa arvioinnin tiedonkeruuta, sillä osallistujat ovat erittäin sitoutuneita ohjaajaan, eivätkä mielellään nosta toimintaan kohdistuvia kriittisiä näkemyksiä esiin ryhmähaastattelussa. Ryhmähaastattelun kautta on ollut vain rajalliset tiedonsaantimahdollisuudet. Havainnoinnin kautta voitiin saada välitöntä suoraa tietoa yksilöiden ja ryhmien toiminnasta ja käyttäytymisestä ja se soveltui hyvin erityisesti vuorovaikutuksen tutkimiseen (Hirsjärvi et al. 2005, 203). Vuorovaikutuksen onnistuminen on vertaisryhmän luottamuksen rakentumisessa ja ryhmäytymisessä keskeinen onnistumisen edellytys.

Voimaantumisen käsite

Voimaantuminen ymmärretään tässä arvioinnissa psykologisena voimaantumisenä, joka ilmenee kolmella osa-alueella ihmisen sisäisenä muutoksena, hänen tiedoissaan ja taidoissaan sekä hänen käytöksessään. Ihmisen sisäinen voimaantuminen näkyy esimerkiksi lisääntyneenä luottamuksena omiin kykyihin. Sosiaalinen voimaantuminen näkyy kriittisenä tietona yhteiskunnasta eli tietona ja taitona toimia ympäröivässä yhteiskunnassa. Käyttäytymisen voimaantuminen tarkoittaa sitä, että lisääntynyt usko omaan kykyihin ja tarvittavat tiedot ja taidot muuttuvat myös toiminnaksi, joka vie hänen omaa elämäänsä eteenpäin. (Zimmerman 1995).

ARVIOINNIN AINEISTO

Hankkeen toimittamat aineistot

Hankkeelta on saatu arvioinnin käyttöön hankehakemus, otos ryhmäläisten alku- ja loppukartoituslomakkeista sekä otos ryhmäläisten jatko-ohjaustiedoista. Syksyiltä 2018 (arabiankielisistä ryhmistä n=8, somalinkielisistä ryhmistä n=10) ja keväältä 2019 (arabiankielisistä ryhmistä n=10, somalinkielisistä ryhmistä n=10) on saatu yhteensä 38 lomaketta.

Kaikissa lomakkeissa ei ollut tarvittavia tietoja, joten yhteensä käytössä on ollut 18 henkilön tiedot syksyn 2018 ajalta ja 17 henkilön tiedot keväältä 2019. Alku- ja loppukartoituslomakkeissa on käyty läpi osallistujan koulutustasoa, työelämästatusta sekä hänen omaa arviotaan sen hetkisestä työkyvystään sekä perheen kokoa ja tilannetta. Jatko-ohjaustiedot on saatu 88 henkilöstä. Hankkeelta on saatu myös kevään 2018 aineistoja, mutta arviointi on rajattu vain niille kausille, jolloin myös havainnointia toteutettiin ryhmissä.

Lisäksi arvioinnissa on hyödynnetty ohjaajien itsearviointia syksyiltä 2018 ja keväältä 2019. Ohjaajien itsearviointimateriaalissa ohjaajat ovat reflektoineet vapaamuotoisesti, mutta strukturoidun kysymyslomakkeen avulla omaa ajatusta ryhmien toteuttamisen onnistumisista ja haasteista. Itsearviointissa käsitellyt kysymykset löytyvät liitteestä 1.

Arvioinnin aikana kerätyt aineistot

Suomen Pakolaisavun arvioijat osallistuivat syksyn 2018 aikana kahteen arabiankieliseen ryhmään ja kahteen somalinkieliseen ryhmään käyden molemmissa ryhmissä kahdesti. Havainnointia suorittivat arabiankielinen ja somalinkielinen henkilö.

Kevään 2019 aikana Suomen Pakolaisavun arvioijat osallistuivat kahteen arabiankieliseen vertaisryhmään kerran sekä yhteen arabiankieliseen digipajaan ja kolmeen somalinkieliseen vertaisryhmään, joista yhteen ryhmään kahdesti. Myös kevään havainnointia suorittivat arabiankielinen ja somalinkielinen henkilö. Keväällä havainnointikertoja oli arabiankielisissä ryhmissä siis kolme ja somalinkielisissä neljä.

Tämän lisäksi molemmissa ryhmissä järjestettiin osallistujien ryhmähaastattelu osallistujien näkökulman saamiseksi arviointiin. Syksyn 2018 somalinkielisen ryhmähaastattelun aineistoa päätettiin olla käyttämättä arvioinnissa, sillä kävi ilmi, että osallistujien vastauksiin oli vaikutettu arvioijan taholta. Syksyn 2018 arabiankielisten ryhmähaastattelujen aika taas oli loppunut kesken, joten syksyn 2018 osalta ryhmähaastattelujen aineistoa ei hyödynnetty arvioinnissa.

Keväällä 2019 järjestettiin ryhmähaastattelut molemmissa kieliryhmissä. Arabiankielinen ryhmähaastattelu toteutettiin kahden ryhmän päätteeksi, ja mukana toisessa neljä ja toisessa kahdeksan osallistujaa, joista osa oli samoja henkilöitä. Somalinkielisessä ryhmähaastattelussa oli mukana neljä osallistujaa. Molemmissa kieliryhmissä ohjaaja oli mukana ryhmähaastattelun järjestelyissä niin, että hän vastasi osallistujien valitsemisesta ja kutumisesta ryhmähaastattelutilanteeseen. Ohjaaja ei ollut läsnä haastattelutilanteessa. Pakolaisavun arvioijat olivat kielitaitoisia, joten tulkkia ei haastattelutilanteessa tarvittu. Havainnoinnin ja ryhmähaastattelun kysymykset löytyvät liitteestä 2.

Arvioinnin tiimoilta on tavattu ohjaajia ja hankepäällikköä kahdessa yhteistyöpalaverissa arviointikauden aikana sekä pidetty yksi hankepäällikön ja arviointitiimin yhteinen palautepalaveri joulukuussa 2018.

ANALYYSI

Miten tietopainotteinen vertaistoiminta on edistänyt tavoitteita?

Kyky II -hankkeen hankehakemuksessa tietopainotteiselle vertaistoinnille on asetettu kaksi määrällistä ja kolme laadullista tavoitetta.

Määrällisten tavoitteiden saavuttaminen

Kyky II -hankkeen määrällisiä tavoitteita vertaistoinnin ja palveluohjauksen osalta ovat olleet:

- 1) Tietopainotteiset omakieliset vertaisryhmät tavoittavat kahden vuoden aikana 210 kohderyhmään kuuluvaa vanhempaa ja edistävät heidän kotoutumistaan.
- 2) Hanke löytää jokaiselle osallistujalle yksilöllisen polun kohti opiskelua, työelämää tai muuta osallisuutta vahvistavaa tekemistä. Kutakin osallistujaa tuetaan tarpeenmukaisella ryhmä- ja/tai yksilöohjauksella.

Määrälliset tavoitteet liittyen osallistujamääriin saavutettiin hyvin. Toimintaan osallistui yhteensä 117 aikuista ja 78 lasta. Syksyn aikana ryhmiin osallistui 56 aikuista ja 38 lasta

ja kevään aikana 61 aikuista ja 40 lasta (taulukko 1). Kokonaistavoite kahdelle vuodelle oli 210, joten tavoite yhdelle vuodelle oli 105 osallistujaa. Määrällinen tavoite ylittyi.

Kyky II -hankkeen vertaisryhmien osallistujamäärät					
Syksy 2018			Kevät 2019		
Arabiankieliset ryhmät	aikuiset	lapset	Arabiankieliset ryhmät	aikuiset	lapset
Malmin nuorisotalo	8	10	Malmin nuorisotalo	3	3
Kallahden nuorisotalo	9	3	Itäkeskus, Nuorisotalo Kipinä	8	7
Malminkartanon kuntoutussäätiö & Digipaja	6	4	Monika Naiset - liitto, ryhmä keskeytettiin	0	0
Yhteensä	23	17	Digipaja	9	5
			Yhteensä	20	15
Somalinkieliset ryhmät			Somalinkieliset ryhmät		
Malmin nuorisotalo	10	6	Malmin nuorisotalo	10	6
Pikku-Huopalahden nuorisotalo	6	5	Pitäjänmäen nuorisotalo	14	9
Itäkeskuksen nuorisotalo & Digipaja	17	10	Itäkeskuksen nuorisotalo & Digipaja	17	10
Yhteensä	33	21	Yhteensä	41	25
Molemmat ryhmät	56	38	Molemmat ryhmät	61	40

TAULUKKO 1: Tietopainotteisten vertaisryhmien osallistujamäärät

Toinen määrällinen tavoite liittyy osallistujien jatkokolkuihin. Alku- ja loppukartoitusten valossa eteenpäin poluttautuminen ryhmäkauden aikana oli harvinaista. Somalinkielisten ryhmien ohjaajan itsearvioinnissa nousi esiin se, että osallistujia on tavoitteellisesti ohjattu ryhmäkauden aikana toisten järjestöjen ryhmiin ja palveluihin. Tämä oli vahvistanut osallistujien jaksamista sekä heidän verkostojaan ja helpottanut ohjaajan työtä, kun osallistujat saivat apua myös muualta. Lukuvuoden aikana uraohjaus oli otettu erityispainopisteeksi ja se aloitettiin mahdollisimman varhaisessa vaiheessa.

Kyky II -hankkeen ohjaajat ovat seuranneet osallistujien jatkokolkuja ryhmäkauden jälkeen ja arvioinnin käytössä on ollut 88 osallistujan jatkokolkujen tiedot. Tässä ei siis ole kaikkien toimintaan osallistuneiden tiedot, mutta verrattain suuri otos osallistujista. Jatkokolkuprosentit tässä arvioinnissa on laskettu suhteessa niihin 88 henkilöön, joista olemme saaneet hankkeelta tietoa. Taulukossa 2 nämä tiedot on koottu yhteen. Kaikki koulutukseen hakeneet on laskettu taulukossa yhteen riippumatta siitä, ovatko he päässeet tai eivät vai odottavatko edelleen tietoa. Tämä valinta tehtiin siitä syystä, että syksyn ryhmien osalta tieto oli käytössä, mutta kevään ryhmien osallistujista jatko-ohjaustietoa hakemisen lopputuloksista ei vielä ollut käytössä. Tietojen yhdisteltävyyden näkökulmasta tämä oli välttämätöntä. Voimaantumisen näkökulmasta osallistujan tavoite on tärkein ja se, että opiskelija on hakenut opintoihin osoittaa hänen omaa pyrkimystään päästä eteenpäin.

Taulukkoon 2 kootuista tiedoista käy ilmi, että 38 % osallistujista (n=33) haki vertaisryhmän jälkeen koulutukseen. Koulutusvaihtoehtoina osallistujilla oli aikuisten perusopetusta, eri ammattioppilaitoksia sekä Osaamiskeskuksen asiakkuutta. 32 %

(n=28) ohjautui suomen kielen kurssille järjestöihin tai Helsingin kaupungin omiin palveluihin Kotiva-kursseille tai Kotoklubi Kanelin toimintaan. 8 % (n=7) osallistujista oli töissä tai työkokeilussa ryhmän jälkeen. 7 % (n=6) halusi jatkaa tai jatkoi vertaisryhmässä. 14 % (n= 12) ei jatkanut toiminnan jälkeen toisiin palveluihin eikä palannut ryhmään. Näistä osa keskeytti ryhmän tai seurantatietoa jatkopolusta ei saatu osallistujalta. Osa taas jäi kotiin vanhempain vapaalle tai eläkkeelle. Näistä 12 henkilöstä vain 4 oli sellaisia, joiden pois jäämisen peruste jäi selvittämättä, loput jäivät vanhempain vapaalle tai eläkkeelle. 29 henkilön jatko-ohjaustietoa arvioinnissa ei ollut käytössä.

Kieliryhmien välillä oli eroa jatkopolutuksen näkökulmasta. Arabiankielisistä ryhmistä ohjaututtiin yleisimmin suomenkielenkurssille (67 % osallistujista) ja somaliankielisistä ryhmistä taas koulutukseen (48 % osallistujista).

Kyky II -hankkeen vertaisryhmien osallistujien jatkopolut						
	Suomen kielen kurssille hakeneet (päässeet, ei päässeet ja päätöstä odottavat)	Työ-paikka, työ-kokeilu	Koulutukseen hakeneet (päässeet, ei päässeet ja päätöstä odottavat)	TE-palvelujen asiakkuus	Jatkaa vertais-ryhmässä	Muu
Arabiankieliset ryhmät						
Syksy 2018	10	2	3	0	1	1
Kevät 2019	8	0	1	1	0	0
Yhteensä	18	2	4	1	1	1
Somalinkieliset ryhmät						
Syksy 2018	4	3	15	0	3	4
Kevät 2019	6	2	14	1	2	7
Yhteensä	10	5	29	1	5	11
Molemmat ryhmät	28	7	33	2	6	12
Suomen kielen kurssit:	Järjestöt, Kotiva, Kotoklubi Kaneli					
Koulutuspaikat:	Peruskoulu, ammatillinen koulutus, Osaamiskeskus					
Muu:	Ei yhteyttä, keskeyttänyt ryhmän, vanhempain vapaalla, eläkkeellä					

TAULUKKO 2: Tietopainotteisten vertaisryhmien osallistujien jatkopolut

Hankkeen tavoitteena oli löytää jokaiselle tavoitetulle henkilölle jatkopolku. Toiminnassa päästiin erittäin lähelle tätä tavoitetta. Niistä henkilöistä, joiden jatko-ohjaustiedot olivat arvioinnin käytössä, vain 5 % (n=4) tippui toiminnasta kokonaan pois ilman, että ohjaaja olisi voinut ohjata häntä eteenpäin. Jokaisen osallistujan kohdalla suunniteltu jatkopolku ei välttämättä toteutunut. Kevään ryhmien osalta tätä tietoa ei vielä ollut käytössä, mutta jo se, että henkilö on lähtenyt hakeutumaan eteenpäin ja aktiivisesti suunnitellut

seuraavaa askelta hankkeen uraohjauksessa, osoittaa Kyky II -hankkeen toimintamallin olleen tehokas tapa aktivoida hankkeen kohderyhmää.

Laadullisten tavoitteiden saavuttaminen

Kyky II -hankkeen toiminnalle asetetut laadulliset tavoitteet vertaistoiminnan ja palveluohjauksen osalta ovat hankehakemuksessa olleet:

- 1) Tavoitetut henkilöt tuntevat paremmin heille soveltuvat koulutus- ja uravaihtoehdot
- 2) Tavoitettujen henkilöiden koulutuspolut pääsevät alkamaan eivätkä katkea ja ne tavoitetut henkilöt, jotka eivät vielä pysty aloittamaan koulutuksessa, ohjautuvat sopivaan toimintaan
- 3) Tavoitetut henkilöt pääsevät tasa-arvoisempaan asemaan omassa yhteisössä ja laajemmin suomalaisessa yhteiskunnassa uuden tiedon, taitojen ja valmiuksien ansiosta

Tietopainotteinen vertaistoiminta on kerätyn arviointiaineiston valossa hyvä tapa tukea osallistujien voimaantumista ja lisätä tietoa suomalaisesta yhteiskunnasta. Toimintamallin valinta on hankkeessa onnistunut hyvin. Osallistujien tietojen ja taitojen lisääntyminen suomalaisesta työelämästä ja yhteiskunnasta nousi esiin molempien kieliryhmien osalta sekä arvioijien toteuttamissa ryhmähaastatteluisissa että ohjaajien itsearviointeissa. Työelämä tieto tukee myös omien koulutus- ja uravaihtoehtojen tunnistamista. Somalinkielisten ryhmien ohjaajan itsearvioinnissa nousi esiin se, että varhaisessa vaiheessa aloitettu uraohjaus oli tukenut jatkopolkujen suunnittelua tämän lukuvuoden aikana ja edistänyt hankkeen tavoitteita. Monella osallistujalla ei ollut ollut ryhmään tullessa tietoa omista realistisista mahdollisuuksista ja vaihtoehdoista opiskelun tai työskentelyn saralla.

Ohjaajien itsearvioinnissa ja arvioijien havainnoissa nousi esiin myös se, että monen osallistujan elämäntilanne on haasteellinen usealla elämän osa-alueella vertaisryhmään hakeuduttaessa. Osalle osallistujista työllistyminen ei ole ajankohtaista. Suomen kielen kurssille, koulutukseen tai työelämään hakeutuminen edellyttää sitä, että täytyy saada moni asia järjestykseen ja tämä vie aikaa. Esimerkiksi naisten asema ja rooli perheessä, perheen toimeentuloon, lastenhoitoon ja mielenterveyteen liittyvät kysymykset voivat olla seikkoja, jotka jarruttavat naisten koulutushaaveiden toteuttamista. Kaikessa arviointiaineistossa nousee esiin se, että osallistujat ovat saaneet tietopainotteisessa vertaistoiminnassa lisää tietoa ja taitoja toimia suomalaisessa yhteiskunnassa. Tämä tukee myös heidän tulevien koulutus- ja uravaihtoehtojen löytämistä, vaikka se ei vielä olisikaan heille ajankohtaista.

Toiminnassa tavoitettiin yhteensä 117 aikuista (taulukko 1), joista 33 henkilöä haki koulutukseen, 28 on hakenut suomenkielenkurssille, 7 päässyt töihin tai työkokeiluun, 2 TE-palveluiden asiakkaaksi ja 6 palannut vertaisryhmään. 12 osallistujista oli vanhempain vapaalla, eläkkeellä tai jäi tavoittamatta. Jatko-ohjaustieto toimitettiin 88 henkilöstä, joten 29 henkilön jatkopolku ei ole ollut arvioinnin käytössä.

Toiminnan luonne on yksi syy siihen, että kaikkien osallistujien jatkopolku ei ole tiedossa. Ryhmät olivat avoimia, joten ryhmässä sai aloittaa myös kesken kauden. Kaikki osallistujat eivät sitoutuneet koko ryhmäkauteen. He kävivät vain muutaman kerran ja heidän osaltaan alkukartoitus- ja loppukartoituslomakkeita tai jatko-ohjaustietoja on ollut vaikeampi kerätä. Ohjaajien itsearvioinnin mukaan ESR-lomakkeet eivät palvelleet parhaalla mahdollisella tavalla toiminnan vaikuttavuuden seurantaa. Neljän kuukauden

ryhmäkausi on lyhyt, ja monesti opiskelupaikan saaminen tai työelämään pääsy vahvistui vasta ryhmän päätyttyä. ESR:n edellyttämä loppuarviointi täytetään kuitenkin ryhmän päätyttyä. Ohjaajat arvioivat myös palautteen keräämisen ryhmäläisiltä haasteelliseksi ryhmäläisten epäsäännöllisen osallistumisen sekä luku- ja kirjoitustaidottomuuden takia.

Koulutuspolkujen katkeamiseen ei tämän arviointimateriaalin valossa pysty ottamaan kantaa. Monet jatkokoulut olivat esimerkiksi kouluun hakemista ja arviointimateriaalin toimittamisen aikaan tietoa siitä, pääsivätkö kevään osallistujat hakemaansa oppilaitokseen, ei vielä ollut. Koulutuspolkujen katkeamista pitäisi arvioida vasta myöhemmin. Aikaisessa vaiheessa aloitettu uraohjaus on tukenut osallistujia itselleen sopivan koulutuspolun löytämisessä ja vertaisryhmään osallistuminen on tukenut osallistujien uskoa itseensä. Tämä todennäköisesti tukee myös koulutukseen sitoutumista myöhemmin.

Osallistujat arvioivat ryhmähaastattelussa saaneensa toiminnasta uusia tietoja ja taitoja. Tämä nousi esiin myös ohjaajien itsearviointissa. Ohjaajien itsearviointissa näkyi myös se, että nämä tiedot ja taidot ovat saaneet osallistujat esimerkiksi keskustelemaan kotona ja tuttaviansa kanssa ryhmässä oppimistaan asioista. Äidit olivat myös jättäneet lapset hoitoon ja järjestäneet itselleen omaa aikaa. Tätä ryhmäläiset eivät olleet tehneet ennen vertaisryhmään osallistumista. Tasa-arvoisempaan asemaan pääseminen omassa yhteisössä ja suomalaisessa yhteiskunnassa laajemmin on varmasti pitkäaikainen prosessi. Somalinkielisten ryhmien ohjaajan itsearviointissa joidenkin osallistujien toiminnassa näkyi muutosta, ja heillä oli selkeitä askelia kohti tasavertaisempaa asemaa. He pyrkivät esimerkiksi jaettuun vanhemmuuteen oman puolison kanssa.

Miten vertaisryhmät edistävät osallistujien voimaantumista ja tukevat heidän poluttautumistaan jatkotoimenpiteisiin?

Osallistujien voimaantumista tarkastellaan tässä arvioinnissa Zimmermanın (1995) psykologisen voimaantumisen käsitteen kautta. Voimaantuminen ymmärretään tässä arvioinnissa psykologisena voimaantumisenä, joka ilmenee kolmella osa-alueella ihmisen sisäisenä muutoksena, hänen tiedoissaan ja taidoissaan sekä hänen käytöksessään.

Arviointiaineiston valossa osallistujien voimaantumista oli edistetty kaikilla kolmella tasolla. Alku- ja loppukartoituslomakkeissa osallistujat ovat arvioineet omaa työkykyään toiminnan alussa ja lopussa skaalalla 0-10, jossa 0 tarkoittaa ettei pystyisi nykyisin lainkaan työhön ja 10 tarkoittaa että työkyky on erinomainen. Taulukkoon 3 on koottu syksyn ja kevään ryhmiin osallistuneiden työkykyarvioinnin vaihteluvälit sekä keskiarvot molemmista kieliryhmistä. Taulukosta huomaa, että ryhmäläisten itsearviointien keskiarvo on lopussa korkeampi kuin alussa jokaisessa ryhmässä. Ryhmäläisten itsearvioinneissa oli suuria eroja. Osa somalinkielisiin ryhmiin osallistuneista arvioi jo oman työkykynsä lähtötasoksi 10 ja lopputasoksi 10, ja tämä vaikuttaa somalinkielisten ryhmien keskiarvoon. Jokaisessa ryhmässä skaala eli ryhmän huonoimman ja parhaan työkyvyn itsearviointien vaihteluväli nousee asteikolla ylemmäs, tai skaala kapenee. Voimme siis päätellä, että osallistujien oma kokemus heidän työkyvystään on ryhmän päättyessä korkeampi. Vertaisryhmän aikana osallistujien usko heidän omaan kykyihinsä on vahvistunut ja toiminta on siis edistänyt osallistujien sisäistä voimaantumista.

Kyky II -hankkeen vertaisryhmien osallistujien työkykyä koskevan itsearvioinnin vaihteluväli ja keskiarvo alku- ja loppukartoituslomakkeissa

	Syksyn 2018 ryhmät				Kevään 2019 ryhmät			
Kieliryhmä	Aloitus vaihteluväli	Keskiarvo	Lopetus vaihteluväli	Keskiarvo	Aloitus vaihteluväli	Keskiarvo	Lopetus vaihteluväli	Keskiarvo
Arabia	0-6	3,4	5-8	6,3	4-6	4,8	7-10	8,1
Somali	4-9	7,3	8-9	8,9	5-10	8,6	7-10	9,1

TAULUKKO 3: Osallistujien työkykyä koskevan itsearvioinnin vaihteluväli ja keskiarvo alku- ja loppukartoituslomakkeissa.

Vertaisryhmän onnistumiselle luottamuksen rakentuminen ja toimiva vuorovaikutus ohjaajan ja ryhmäläisten välillä sekä ryhmäläisten kesken on keskeisessä roolissa. Tässä KYKY II -hankkeessa onnistuttiin hyvin. Havainnoinneissa nousi esiin syksyn ja kevään aikana, että molemmissa kieliryhmissä ryhmien ilmapiiri oli hyvä, hyväksyvä ja luottamuksellinen. Arvioijat korostivat sitä, miten taitavasti ohjaajat kohtasivat osallistujat ja ottivat heidät vastaan ja tukivat heitä. Ohjaajien itsearvioinnissa kuvattiin hyvin, miten osallistujien uskallus kasvoi ryhmäkauden aikana oman mielipiteen muodostamiseen sekä ilmaisuun, josta oli havaittavissa selkeä kehityskaari. Aluksi osallistujat olivat varovaisia oman mielipiteen esille tuomisessa, ja he välttelivät suoria kannanottoja. Ryhmien edetessä osallistujat olivat avoimempia, alkoivat kyseenalaistaa asioita ja ilmaisemaan mielipiteitään rohkeammin. Molempien kieliryhmien ryhmässä näkyi selkeä prosessi, jossa aluksi osallistujat olivat varovaisia kertomaan mielipiteitään ja kyseenalaistamaan oppimaansa tietoa. Ryhmien turvallinen ilmapiiri, keskinäinen luottamus sekä ohjaajan vuorovaikutustaidot ovat edellytys edellä kuvatun prosessin toteutumiselle.

Somalinkielisen ryhmän havainnoinneissa nousi esiin, että ryhmässä käytiin avointa keskustelua hyvin arkaluonteisistakin asioista, kuten naisten itsemääräämisoikeudesta ja silpomisesta. Ryhmäläiset uskalsivat olla näistä asioista keskenään eri mieltä, mutta myös muuttivat mielipidettään yhteisen keskustelun seurauksena. Arabiankielisissä ryhmässä kävi ilmi, että osallistujat tukivat toisiaan vaikeissa elämäntilanteissa.

Turvallisen ja luottamuksellisen ilmapiirin lisäksi myös vertaistoiminnan rakenteilla ja käytännön järjestelyillä on toiminnan tavoitteita edistävä vaikutus. Havainnoinneissa ja ryhmähaastattelussa nousi esiin, että selkeät rutiinit ryhmäkerran aloittamisessa ja päättämisessä olivat hyvä tapa rauhoittaa ryhmätilanne sen kertaiselle aiheelle sekä sitouttaa ryhmäläiset tilanteeseen. Osallistujat kiittelivät myös turvallisen tilan sääntöjä, jotka olivat käytössä somalinkielisissä ryhmässä ja niitä kerrattiin jokaisella tapaamiskerralla. Ryhmätilanteen sujumiseen vaikuttivat myös tila ja lastenhoito. Jos lastenhoitoa ei ollut järjestetty hyvin tai lastenhoitotila oli ihan ryhmähuoneen vieressä, se häiritsi ryhmän toimintaa. Lasten itku häiritsi äitejä, ja he poistuivat ryhmätilasta rauhoitellakseen lapsia, mikä taas häiritsi muiden keskittymistä päivän aiheeseen. Käytännön järjestelyjen sujuminen on tärkeää, jotta osallistujat voivat todella keskittyä ryhmässä käytäviin aiheisiin ja keskusteluun. Somalinkielisessä ryhmässä oli ohjaajan lisäksi myös apuohjaaja, ja tämä vapautti ohjaajan aikaa ryhmänohjaukseen ja osallistujien uraohjaukseen.

Molempien kieliryhmien ryhmähaastattelussa korostui uuden tiedon oppiminen; tieto siitä mitä oikeuksia heillä on ja mitä palveluja on saatavilla. Osallistujat oppivat ryhmien aikana

hoitamaan asioitaan itse. Aikaisemmin joku muu on aina hoitanut asioita heidän puolestaan, esimerkiksi omia lapsia on käytetty apuna tulkkauksessa tai verkkopalveluiden käyttämisessä.

Vertaisryhmien omakielisyys nousi aineistossa tärkeäksi voimaantumista edistäväksi tekijäksi. Tämä mainittiin yhtenä syynä siihen, miksi ryhmiin osallistuttiin ja miksi sinne oli helppo tulla. Ohjaajien kielitaitoa keuhuttiin, ja he hallitsivat kielen eri murteita ja pystyivät kommunikoimaan kaikkien osallistujien kanssa riippumatta heidän lähtöalueestaan. Tärkeä osa tietojen ja taitojen oppimisessa oli se, että vertaisohjaajilla on sekä ryhmäläisten taustakulttuurista että suomalaisesta kulttuurista ja yhteiskunnasta laaja tuntemus. Tällöin ohjaaja havaitsee osallistujille tuntemattomat käsitteet tai ne asiat, joiden ymmärtäminen on erityisen hankalaa ja pystyy perustelemaan ja etsimään vastaavuuksia yhteiskuntien välillä.

Vertaisryhmä vahvisti myös osallistujien sosiaalisia verkostoja, sillä ryhmäläiset tutustuivat toisiinsa ja tukivat myös toinen toistaan, sillä he olivat samankaltaisessa tilanteessa. Näin naisten turvaverkosto laajenee vertaistoiminnan kautta. Arabiankielisten keskuudessa perustettiin esimerkiksi WhatsApp -ryhmä, jossa naiset sopivat tapaamisia ja jakoivat vinkkejä tapahtumista.

Ryhmissä vieraili myös asiantuntijoita, jotta luottamus viranomaisiin vahvistuisi ja osallistujien kynnys hakeutua julkisiin palveluihin madaltuisi. Asiantuntijavierailut veivät ryhmissä aikaa keskustelusta ja välillä asiantuntijan luennolla tiedot olivat liian abstraktilla ja yksityiskohtaisella tasolla osallistujille. Ohjaajien itsearvioinnissa nostettiin esiin, että hankkeen edetessä yhteistyö asiantuntijoidenkin kanssa kehittyi ja asiantuntijat huomioivat ryhmän lähtötason paremmin ja omaksuivat dialogisemman otteen.

Ohjaajien itsensä pitämät vertaisryhmäkerrat näyttäytyivät arvioitsijoiden havainnoinneissa kuitenkin tehokkaampina uuden tiedon omaksumisen näkökulmasta. Näillä kerroilla jäi enemmän aikaa keskustelulle, joka tukee uuden tiedon omaksumista, sillä tulkkaukseen ei mennyt aikaa. Ohjaajilla oli paljon tietoa suomalaisesta yhteiskunnasta, eivätkä he siitä näkökulmasta tarvinneet asiantuntijoita vierailijoiksi. Asiantuntijavierailujen etu oli siinä, että he antavat kasvot palvelujärjestelmälle ja ryhmäkauden edetessä osallistujat uskalsivat käydä heidän kanssaan myös keskustelua ja kertoa heille omia ajatuksiaan.

Lisääntynyt usko itseen ja uudet tiedot ja taidot yhteiskunnasta saivat osallistujissa myös toimintaa aikaan, kuten on jo aikaisemmin osoitettu. Moni ei ennen ryhmää ollut ollut mukana työelämässä tai opinnoissa, ja joillekin vertaisryhmä oli ainoa kodin ulkopuoleinen aktiviteetti. Ryhmäläisten joukossa oli myös luku- ja kirjoitustaidottomia henkilöitä. Tästä näkökulmasta hanke onnistui erinomaisesti osallistujien jatkoloputtamisessa, sillä 86 % osallistujista, joiden jatko-ohjaustiedot olivat käytössä, ohjattiin ryhmän päättymisen jälkeen heille sopivaan palveluun kuten suomen kielen kurssille, koulutukseen, työelämään, TE-palveluiden asiakkaaksi tai he jatkoivat vertaisryhmässä.

Ryhmähaastatteluissa osallistujat korostivat sitä, että heidän itsenäisyytensä oli lisääntynyt ja monet asiat, joissa he olivat aikaisemmin tarvinneet apua, sujuivat nyt itsenäisesti. Ryhmäläiset osasivat hakeutua paremmin palveluihin ryhmän jälkeen ja olivat oppineet sähköisen asioinnin perusteet. He myös välittivät tietoa omassa verkostossaan

eteenpäin. Ryhmäläiset olivat myös järjestäneet itselleen omaa aikaa ja ottaneet aktiivisemman roolin jaetun vanhemmuuden edistämiseksi kotona. Ryhmäläiset olivat todella motivoituneita hakeutumaan jatko-opintoihin, joskin kaikilla suomen kielen taidot eivät vielä olleet riittävällä tasolla.

Miten tasalaatuista Kyky II -hankkeen tarjoamat palvelut ovat eri kieliryhmien ja asiakkaiden välillä?

Hankkeessa on järjestetty ryhmiä arabian ja somalin kielellä useilla alueilla Helsingissä. Arviointimateriaalista nousee esiin kieliryhmien välinen ero. Arabian- ja somalinkielisten ryhmien välillä oli eroa, joka näkyi osallistujamäärissä, osallistujien itsearvioinnissa, jatkopoluttautumisessa sekä havainnointiaineistoissa.

Ryhmiä oli molemmissa kielissä yhtä monta, mutta osallistujamäärien välillä on eroa. Arabiankielisissä ryhmissä kävi ryhmäkauden aikana 43 aikuista ja 32 lasta ja somalinkielisissä ryhmissä 74 aikuista ja 46 lasta.

Osallistujien itsearvioinneissaan heidän omasta työkyvystään näkyi ryhmien välinen ero. Arabiankielisiin ryhmiin osallistuneet henkilöt arvioivat oman työkykynsä lähtötason syksyllä 2018 vaihteluvälille 0-6 ja keväällä 2019 vaihteluvälille 4-6, kun somalinkielisissä ryhmissä lähtötason työkyvyn itsearvioinnin vaihteluväli oli syksyllä 2018 4-9 ja keväällä 2019 5-10 (ks. taulukko 3). Lähtötason arvioinnissa somalinkielisten ryhmien arvot olivat siis korkeammat, myös lopputason arviointi somalinkielisissä ryhmissä oli korkeammalla (ks. taulukko 3). Somalinkielisiin ryhmiin osallistuneilla oli siis parempi kokemus omasta työkyvystään. Toisaalta osa somalinkielisiin ryhmiin osallistuneista arvioi oman työkykynsä lähtötasoksi 10 ja lopputasoksi 10, vaikka he eivät kuitenkaan olleet töissä. Arvojen erot voivat siis kertoa myös ryhmäläisten halusta kuvata omaa työkykyään mahdollisimman positiivisessa valossa. Näyttää kuitenkin siltä, että osallistujat arabiankielisissä ryhmissä ovat olleet erilaisessa elämäntilanteessa, kuin somalinkielisten ryhmien osallistujat.

Arabiankielisten ja somalinkielisten ryhmäläisten jatkopoluissa oli eroa. Suurin osa arabiankielisistä, joiden jatkopolkutiedot olivat arvioinnin käytössä, jatkopoluttautuivat suomen kielen kurssille 67 % ja vain 15 % arabiankielisistä ohjautui koulutukseen ja 7 % töihin. Somalinkielisistä osallistujista, joiden jatkopolkutiedot olivat arvioinnin käytössä, 48 % jatkopoluttautui koulutukseen ja 16 % suomen kielen kurssille ja 8 % töihin (taulukko 2).

Jatkopolkujen näkökulmasta arvio siitä, että kieliryhmien ryhmäläiset olivat erilaisessa elämäntilanteessa, vahvistuu. Somalinkielisiin ryhmiin osallistuneilla henkilöillä näyttää olevan jo vahvempi valmius lähteä opiskelemaan. Ohjaajien itsearvioinnissa arabiankielisten ryhmien ohjaaja on nostanut esiin, että työelämään suuntautuminen ei ole ollut monelle ryhmäläiselle vielä ajankohtaista.

Arvioitsijoiden havainnot ryhmistä nostivat esiin myös sen, että arabiankielisissä ryhmissä ryhmäläiset sitoutuivat heikommin ryhmään. He liikkuvat ryhmätapaamisen aikana, vastasivat puhelimeen ja kävivät hoitamassa lapsia. Tämä osin selittyy käytännön järjestelyillä: ryhmissä ei ollut käytössä apuohjaajaa, kuten somalinkielisissä ryhmissä ja lastenhoito oli järjestetty eri tavalla. Ohjaajan itsearvioinnissa nousi esiin myös se, että yhdessä ryhmässä lastenhoitotilasta itku kuului ryhmätilaan. Arvioitsijat nostivat myös

esiin, ettei heidän havainnointikerroillaan arabiankielisessä ryhmässä toistettu ryhmän sääntöjä, tapaamiskerran tavoitteita eikä aloitukseen ja lopetukseen liittyviä käytäntöjä.

Arvioitsijoiden havainnoista ja ryhmähaastatteluiden pohjalta voidaan todeta, että ryhmät ovat olleet tasalaatuisia asiakkaiden välillä. Ohjaajat kohtelivat osallistujia yhdenvertaisesti ja kunnioittavasti ryhmissä, eikä ryhmäläisten välille tehty eroa. Molemmissa kielissä ohjaajat hallitsivat yleiskielen lisäksi useita eri murteita ja tämä vahvisti heidän kykyään kohdata kaikki osallistujat yhdenvertaisesti ja välittää heille tietoa.

YHTEENVETO JA SUOSITUKSET

Kyky II -hankkeen tietopainotteiset vertaisryhmät ovat ylittäneet toiminnalle asetetut määrälliset tavoitteet osallistujamäärien osalta ja päässeet hyvin lähelle tavoitetta myös jatkopolutuksen osalta.

Tietopainotteiset vertaisryhmät ovat lisänneet osallistujien itseluottamusta, heidän uskallustaan muodostaa ja ilmaista oma mielipide ryhmässä sekä laajemmin omassa elämässään. Vertaisryhmissä saadut tiedot ja taidot ovat muuttuneet toiminnaksi osallistujien elämässä ja 86 % osallistujista on hakenut heille sopivaan palveluun ryhmän jälkeen kuten koulutukseen, työelämään tai suomen kielen kurssille tai jatkanut vertaistoiminnassa.

Ohjaajat ovat luoneet ryhmiin turvallisen ja luottamuksellisen ilmapiirin, jossa osallistujat ovat voineet tukea myös toisiaan.

Vertaisohjaajien koulutus ja tuki

Vertaisryhmän ohjaaja on avain asemassa ryhmän onnistumisen ja ryhmäläisten voimaantumisen mahdollistajana. Hänen kykynsä rakentaa luottamuksellista ilmapiiriä ja kohdata osallistujat yhdenvertaisina luo edellytykset osallistujien itsetunnon vahvistumiselle sekä tietojen ja taitojen karttumiselle. Osallistujat kiinnittyvät ohjaajaan ja luottavat häneen. Hänellä on siis paljon valtaa ja myös vastuuta. On tärkeää valita vertaisohjaajaksi henkilö, jolla on riittävä osaaminen ja koulutus sekä yhteiskunnan tuntemus vertaisohjaajan tehtävään. Kyky II -hankkeessa ohjaajien laaja kohdekielen hallinta on ollut vahvuus, sillä arabian ja somalin murteet vaihtelevat paljon, ja osallistujia tulee monista eri taustoista ja eri koulutustaustoilla. Monipuolinen kielentuntemus on lisännyt osallistujien kunnioitusta ohjaajaa kohtaan.

Osallistujat kertovat ohjaajalle hyvin henkilökohtaisia asioita ja tarvitsevat paljon tukea monella elämän osa-alueella. Vertaisohjaajan kyky rajata omaa tehtävänkuvaansa ja pysyä ohjaajan roolissa on keskeinen hänen työssäjaksamisensa näkökulmasta. On tärkeää, että organisaatio tukee vertaisohjaajaa tarjoamalla tarvittaessa työnohjausta sekä tukemalla työn rajaamisessa ja työaikaohjauksessa.

Vertaisohjaajat tuntevat omat ryhmäläisensä parhaiten. He ovat monessa asiassa parhaat asiantuntijat välittämään tietoa oikealla ja ymmärrettävällä tavalla ryhmäläisille. Asiantuntijoita kannattaa kutsua ryhmään harkiten. Luottamuksen lisääminen viranomaisia kohtaan on tärkeää, mutta ennen viranomaisten käyntiä ohjaajat voisivat alustaa aiheesta ja miettiä yhteisiä kysymyksiä, joiden pohjalta ryhmäläisten ja viranomaisten välille voisi viritä dialogia.

Suosituksset:

- Ohjaajalla tulee olla tehtävän edellyttämä koulutus ja osaaminen. Esimerkiksi Suomen Pakolaisapu tarjoaa ilmaista vertaisohjaajakoulutusta ja jatkokoulutuksia, myös muut järjestöt kouluttavat vertaisohjaajia. Suomen Pakolaisapu ja VeTo-verkosto ovat yhdessä luoneet vertaisohjaajakriteerit, joita voi hyödyntää kouluttajaa rekrytoitaessa.
- Ohjaajilla on paljon perustietoa ja kykyä sovittaa se ryhmäläisille helposti ymmärrettäväksi tiedoksi, asiantuntijoita kannattaa kutsua ryhmään vain tarvittaessa.
- Apuohjaajat ovat olleet ryhmissä suureksi avuksi ja vapauttaneet ohjaajan työaikaa tavoitteita edistävään työhön. Myös Pakolaisavun kokemuksen mukaan parityöskentely sopii vertaisryhmän ohjaamiseen hyvin.
- Työnohjaus on hyvä järjestää vertaisohjaajille tarvittaessa.

Vertaisryhmän tavoitteet ja käytännöt

Vertaisryhmä onnistuu parhaiten, kun se perustuu osallistujien tarpeeseen. Osallistujia ja heidän toiveitaan on hyvä kuulla myös ryhmäkauden aikana. Kyky II -hankkeessa tässä on onnistuttu ja ryhmäläisten toiveita on huomioitu ryhmäsisältöjen suunnittelussa. Palautteen kerääminen ryhmäläisiltä voi olla haastavaa, mutta se on tärkeä osa toiminnan kehittämistä. Organisaation on hyvä tukea ohjaajaa palautteiden keräämisessä sekä seurata ja analysoida palautteita.

Jokaisella vertaisryhmällä on tavoite, joka on hyvä käydä läpi ryhmäläisten kanssa ja pilkkoa se jokaisen ryhmäkerran tavoitteiksi, jotka kerrataan jokaisen tapaamiskerran alussa. Vertaisryhmässä on hyvä olla yhteiset säännöt, esimerkiksi turvallisen tilan säännöt, jotka kerrataan jokaisella tapaamiskerralla. Ryhmäkerroilla on hyvä olla selkeä aloitus ja lopetus. Aloituksessa käydään läpi ryhmän tavoitteet ja säännöt ja mahdollisesti kuulumisia sekä lopetuksessa kerrataan ryhmäkerran opit.

Kyky II -hankkeen tavoitteiden saavuttamisen näkökulmasta uraohjauksen aloittaminen varhaisessa vaiheessa ollut hyvä käytäntö. Ohjaaminen muihin palveluihin ja ryhmiin on vahvistanut osallistujien verkostoja sekä helpottanut ohjaajien työtä.

Suosituksset:

- Vertaisryhmän tavoitteiden tulee perustua osallistujien tarpeisiin ja niitä on ennen ryhmän aloittamista hyvä selvittää osallistujilta.
- Ryhmän tavoitteet on hyvä olla kaikilla tiedossa. Jokainen ryhmäkerta on hyvä aloittaa käymällä läpi sen kerran tavoitteet, jotta kaikki orientoituvat ja sitoutuvat niihin. Ryhmäkerta on hyvä lopettaa yhteisesti ja kerrata keskeiset asiat aiheesta.
- Vertaisryhmän yhteiset säännöt esimerkiksi turvallisen tilan säännöt lisäävät ryhmäläisten uskallusta osallistua ja kertoa oma mielipiteensä.
- Ryhmän päätyttyä palautteen kerääminen ryhmäläisiltä on tärkeä osa toiminnan kehittämistä.

Käytännön järjestelyiden merkitys

Käytännön järjestelyillä on merkittävä rooli ryhmän tunnelman luomisessa ja osallistujien tavoittamisessa ja sitouttamisessa. Toiminta onnistuu tilassa, joka on hyvien

kulkuyhteysien päässä ja on sellaisella alueella, jossa vertaistoiminnalle on tarvetta. Sujuvat lastenhoidon järjestelyt ovat edellytys rauhalliselle ryhmäkerralle. Lasten hoitoon jättämisen opettelu palvelee myös myöhemmin naisten siirtymistä koulu- tai työelämään.

Suosituksset:

- Kokoonumispaikka on hyvien liikenneyhteysien päässä.
- Lastenhoito tulee järjestää toimivasti.

LÄHTEET:

Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2005: Tutki ja Kirjoita. Tammi. Helsinki.

Suopajarvi, Leena 2013: Opas projektiarviointiin. Lapin yhteiskuntatieteellisen tiedekunnan julkaisuja C. Työpapereita 55.

Zimmerman, Marc. A. 1995: Psychological Empowerment: Issues and Illustrations, *American Journal of Community Psychology*, Vol. 23, No. 5, 1995.

LIITE 1: Kyky II-hankkeen ohjaajien itsearvioinnin kysymykset

- 1) Mikä ryhmässä toimii hyvin? Mitä haluaisit toistaa ryhmässä?
- 2) Mikä ryhmässä toimii huonosti? Mitä tekisit eri tavalla?
- 3) Onnistuitko saamaan kontaktin osallistujiin? Entä onnistuitko rakentamaan luottamussuhteen? Mistä sen huomaat?
- 4) Mitkä aiheet kiinnostivat osallistujia eniten?
- 5) Mitkä aiheet eivät avautuneet osallistujille?
- 6) Mitä muutoksia olet nähnyt ryhmäläisissä ryhmien aikana?
- 7) Mitkä käytännön ratkaisut/menetelmät edistävät ryhmien toimivuutta?
- 8) Pystyivätkö kaikki osallistajat kertomaan omasta tilanteesta luontevasti ja luottamuksellisesti? Miten avointa ilmapiiriä voisi parantaa entuudestaan?
- 9) Koetko, että osallistajat omaksuivat uutta tietoa ryhmässä? Mistä sen tietää?
- 10) Koetko, että osallistajat tulivat itsenäisimmiksi tai rupesivat suunnittelemaan omaa elämänsä pidemmälle? Mistä sen tietää?
- 11) Miten koulutus- ja uraohjaus on toiminut ryhmässä?
- 12) Miten ko. vertaisryhmä on muuttanut osallistujien ja heidän perheensä elämän?
- 13) Toiko ko. vertaisryhmä osallistujia lähemmäs työelämää? Mistä sen tietää?
- 14) Miten arabian/somalinkieliset järjestöt ovat osallistuneet ko. vertaisryhmien konseptin luomiseen, kehittämiseen ja toimeenpanoon? Miten järjestöjä voisi osallistua enemmän?

LIITE 2: Havainnointi- ja ryhmähaastattelukysymykset

HAVAINNOINTI

4 havainnointia: 2 käyntiä kahdessa ryhmässä.

- Mitä havainnoidaan?
 - **Miten paljon osallistujia on paikalla?**
 - **Miten tietoa jaetaan?**
 - Miten ohjaaja toimii suhteessa ryhmään?
 - Miten asiantuntijat jakavat tietoa?
 - Miten osallistujat ottavat tietoa vastaan ja reagoivat siihen?
 - Minkälaisia aiheita ryhmäläiset nostavat esiin keskustelussa?
 - **Miten vuorovaikutus toimii ryhmissä?**
 - Onko ryhmässä turvallinen ilmapiiri? Keskustelevatko ryhmäläiset avoimesti?
 - Esittävätkö osallistujat kysymyksiä itsenäisesti vai jakaako ohjaaja puheenvuoroja ja kannustaa keskusteluun?
 - Minkälaisia kysymyksiä esitetään? Miten syvälle keskustelu menee?
 - Mitä ryhmäläiset puhuvat asiantuntijavierailun jälkeen? Muuttuuko heidän käytös?
 - Kunnioittavatko ryhmäläiset ohjaajaa?
 - Toimiiko ohjaaja tasapuolisesti?
 - **Saavuttiko ryhmäkerta sen kerran tavoitteet?**
 - Saivatko ryhmäläiset mielestäsi riittävät tiedot käsitellystä aiheesta?
 - Hahmottavatko ryhmäläiset palvelun?
 - Madaltuiko mielestäsi ryhmäläisten kynnys hakeutua palveluihin?
 - Olisiko jostain pitänyt puhua mielestäsi enemmän?
 - **Tapahtuiko ryhmässä jotain yllättävää?**
 - Miten ohjaaja toimi tilanteessa?
 - **Oliko ryhmä suunniteltu mielestäsi onnistuneesti?**
 - Mikä oli erityisen hyvää?
 - Olisiko jotain voinut tehdä toisin?

HAASTATTELUT (Ryhmähaastattelu)

Johdanto/lämmittelykysymykset: arabialainen/somalialainen "leikki" (icebreaker)

Kartoitus toimintaan osallistumisesta ja aktiivisuudesta

- Mihin toimintaan osallistut? (Osallistuuko yhteen vai useampaan ryhmään)
- Miksi käyt ryhmässä?
- Oletko osallistunut aiemmin vastaavanlaisiin ryhmiin? Mihin?
- Miten löysit Hamdin/Mariamien ryhmän?

Toiminnan arviointi

- Mitä mieltä olet ryhmistä?
- Mitä teille on jäänyt tässä ryhmässä parhaiten mieleen?
- Tehdäänkö tai puhutaanko ryhmissä jotain sellaista, josta sinun mielestäsi pitäisi tehdä/puhua enemmän?
- Mikä ryhmissä on ollut erityisen hyvää?
- Miten parantaisit ryhmää?
- Mitä mieltä ryhmän ohjaajasta ja asiantuntijavieraista?

Vaikutusten arviointi: kotoutuminen ja poluttautuminen eteenpäin

- Oletko oppinut ryhmässä jotain sellaista, josta et ole tiennyt aiemmin? Mitä?
- Oletko ryhmässä aloittamisen jälkeen osallistunut johonkin muuhun toimintaan, hakenut koulutukseen tai töihin?
- Mitä aiot tehdä ryhmän jälkeen?
 - Aiotko hakea opiskelemaan/töihin: mitä?
 - Jos et, miksi?
- Minkä elämässäsi pitäisi muuttua, jotta voisit mennä opiskelemaan/töihin?

- Tunnetko nyt paikalliset palvelut paremmin?
- Oletko käyttänyt jotain uutta palvelua, josta olet oppinut ryhmässä?
 - Olitko yksin tai kenen kanssa?

- Mihin koet kuuluvasi?
 - Millä tavalla haluat vaikuttaa ympäröivään yhteiskuntaan?

- Onko jotain, mitä haluaisit lisätä?